

มหาวิทยาลัยมหิดล
ต.วชิราลงกรณ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระบรมมหาราชวัง

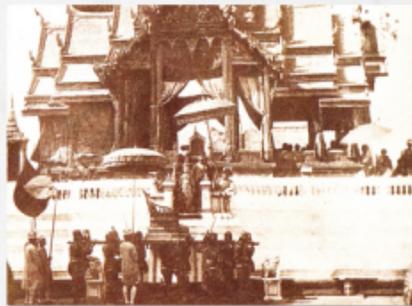

พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาทและพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท
ในอดีต ภาพบนจะเห็นมีศาลาโถง ๒ หลังตั้งอยู่ด้านหน้า ปัจจุบัน
รื้อหมดแล้ว

พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท ค่ายกิตเหนือ

บริเวณที่ตั้งของ พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท เดิมคือ พระที่นั่งอมรินทรา
ภิเชษมหาปราสาท ถ่ายแบบมาจาก พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท กรุงศรีอยุธยา
ต่อมาเกิดฟ้าผ่ายอดปราสาทเป็นเพลิงลุกไหม้ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๒ พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อปราสาท
องค์เก่าและสร้างปราสาทองค์ใหม่ขึ้นให้มีขนาดย่อมกว่า และยกให้มาตั้งอยู่ด้านหน้า
มีความสูงใหญ่เท่า พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ของกรุงศรีอยุธยา พระราชทานนามว่า
พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท

พระที่นั่งคูสิตมหาปราสาท เป็นพระที่นั่งองค์ประธานของพระที่นั่งทั้งหมด
เป็นปราสาทจตุรมุข ส่วนยาวของมณฑลหลังทางทิศใต้สร้างเป็นพระที่นั่งอีกองค์หนึ่ง
มีนุกระสัมคือถึงพระที่นั่งที่สร้างใหม่ พระราชทานนามว่า พระที่นั่งพิบาเนศรียา
เป็นพระวิมานที่บรรทมในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินมาประทับ ณ พระราชมณเฑียร
หมู่ นี้ บางครั้งใช้เป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในชั้นสูง ต่อมาได้ใช้เป็น
ที่สงฆ์พระบรมศพพระมหาโกศศิรีและพระมหาสิ พระราชกวี ในรัชกาลต่างๆ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ส่งเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ขึ้นสูงในการพระราชพิธีโสกันต์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร พร้อมด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามราชกุมารี และพระราชวงศ์ ส่งเสด็จพระอิสริ
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงมราธิวาสราชนครินทร์ บนพระที่นั่งราชกรยา
ณ พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท (พ.ศ. ๒๕๕๑)

พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท

ทิศตะวันออกของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทประกอบด้วยพระที่นั่ง
สององค์ องค์แรกคือ **พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นพลับพลาสำหรับประทับ
พระราชยานรับสั่ง ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราหรือ
กระบวนรบ ประทับพระศขาธารหรือพระเสด็จหรือส่งเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์
ขึ้นสูง

พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท เป็นปราสาทมีขนาดเล็กรูปสี่เหลี่ยม
ผืนผ้า ชั้นเดียว ยกพื้นสูงเสนาะกำแพงแก้ว บุษบกสิ่งขององค์พระที่นั่งมีฉลิมจันทร์
ขึ้นลงสี่ด้าน ด้านตะวันออกและตะวันตกเป็นทางลงสู่ยกประทับพระราชยานนอก
และในกำแพงแก้วด้านซ้ายมี ฉลิมจันทร์ด้านใต้เป็นทางลงสู่ฐานเชื่อมกับบุษบกตะวันออก
ของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ฉลิมจันทร์ด้านเหนือเป็นทางลงสู่ท้องพระลาน
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เสด็จออกฯ ณ พระที่นั่งราชกรนิยสภา ทรงเป็นองค์ประธาน ในการประชุมปรึกษาราชการแผ่นดิน เมื่อทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ทรงปฏิบัติพระราชกิจในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ณ พระที่นั่งราชกรนิยสภา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙

พระที่นั่งราชกรนิยสภา

มหาวิทยาลัยมหิดล
พระนครหลวง

หน่วยงานมาฆฤ
ระณีนครินทร์

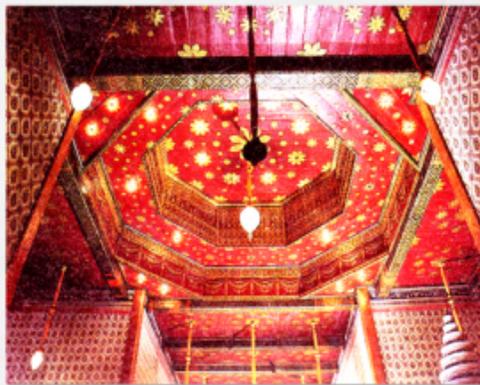
พระที่นั่งมิ่งภิศจวันออกอีกองค์หนึ่งคือ **พระที่นั่งราชกรนิยสภา** พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับใช้เป็นที่ประชุมปรึกษาราชการแผ่นดิน โดยในครั้งที่เสด็จประพาสยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ โปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้เสด็จมาเป็นองค์ประธานในการประชุมปรึกษาราชการแผ่นดิน ณ พระที่นั่งองค์นี้ เช่นเดียวกับในสมัยรัชกาลที่ ๙ ได้ใช้เป็นที่ประชุมของคณะรัฐมนตรี สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อครั้งทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ระหว่างที่ทรงพระผนวช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙

พระที่นั่งราชกรนิยสภา เป็นพระที่นั่งสูงสองชั้น รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก่อด้วยโคลนเผาเหนียวได้ ลักษณะภายนอกเป็นแบบไทยแต่ภายในเป็นแบบตะวันตก อัญมณีทรงงานขึ้นอยู่ทางทิศใต้ ส่วนใต้หลังคาเป็นชั้นลอยมองลงมาเห็นห้องประชุม พื้นห้องโถงทั้งชั้นบนและล่างปูด้วยไม้ พื้นทางเดินปูด้วยหินอ่อนสีขาว สลับดำเป็นตาหมากรุก เพดานไม้ทาสีครีม ตกแต่งภายในเป็นแบบตะวันตกทั้งหมด

พระที่นั่งด้านทิศใต้คือ พระที่นั่งพิพานฤตยา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นพร้อมพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทเป็นพระวิมานที่บรรทมในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินมาประทับ ณ พระราชมณเฑียรหมู่นี้ ต่อมาได้ใช้เป็นที่สงฆ์และประดิษฐานพระบรมศพของพระมหากษัตริย์และพระมเหสี พระราชเทวี ในรัชกาลต่างๆ และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้แก่ พระบรมศพพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ, พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล, พระบรมศพสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า, พระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗, พระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, พระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ รวมถึงประดิษฐานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

พระที่นั่งพิพานฤตยา เป็นพระที่นั่งก่ออิฐถือปูนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายกพื้นสูง เชื่อมต่อกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทด้วยมุขกระสัน ตัวอาคารทอดยาวไปตามทิศเหนือ-ใต้ ด้านนอกมีเฉลียงรอบ ๓ ด้าน ปูด้วยกระเบื้องดินเผาสีแดง มีลานทางจรลรับชายคา หลังคามุงไทยลด ๓ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียว ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ภาคสะตั้ง และเชิงชายประดับกระจก มีคันทวยรับชายคาประดับด้วยกระจกสีเขียว

พาดานส่วนกลางองค์พระที่นั่ง

ทวารรักษาพระทวาร

ครุฑรับโอรายอดปราสาทเป็นลักษณะที่โดดเด่นของพระที่นั่ง

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เป็นปราสาทยกพื้นสูงรูปจตุรมุข แต่ละมุขกว้างยาวเท่ากัน มุขด้านเหนือซึ่งเป็นมุขด้านหน้ามีมุขเด็จซึ่งเป็นมุขโถงยกสูงกว่าระดับพื้นที่ทั่วไป มีทางขึ้นจากภายในองค์พระที่นั่งด้วยบันได ๓ ชั้น ที่มุขเด็จมีพระที่นั่งบุษบกมาลาตั้งอยู่กลางมุข

หลังคาพระมหาปราสาทเป็นทรงมณฑปซ้อนเจ็ดชั้น เว้นแต่ด้านหน้ามีมุขเด็จเป็นมุขลดอีกชั้นหนึ่ง มุขด้วยกระเบื้องดินเผาเคลือบสี ประดับด้วยช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ นาคสะดุ้ง มีทางหงส์แบบนาคเมือม เดิมปิดกระงกสี ต่อมาแก้ไขเป็นลงรักปิดทองเมื่อครั้งการบูรณะเพื่อฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

ผนังภายนอกเป็นฝาก่ออิฐฉาบปูนสีขาว ตอนบนและระหว่างช่องพระทวารและพระบัญชรทำเป็นเสาอิง ปลายเสาขึ้นปูนเป็นบัวจกลม ปิดทองประดับกระงกสีพวย ผนังภายในเขียนสีเป็นลายปูนปั้นบัวฉัตรและเทพพนม ผนังตอนบนขีดพาดานและตอนล่างขีดเชิงผนังเขียนลายเฟื้อง เชิงผนังบุด้วยหินอ่อนสีขาวพื้นปูด้วยหินอ่อนเป็นลายกแยงมุม

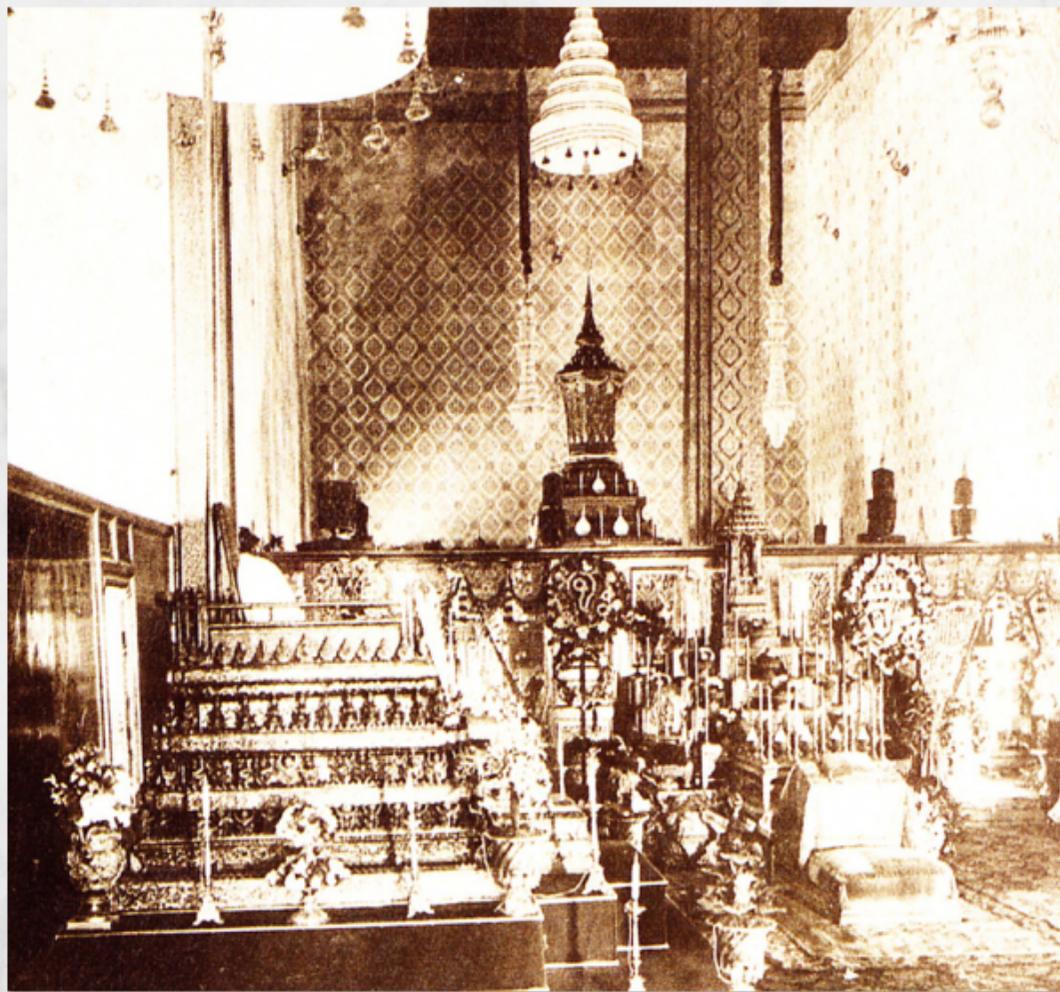

เพดานภายในและเพดานนูนตึก ประดับลายทองฉลุลายเป็นรูปดาว
ล้อมเดือน ตรงกลางแฉวนโคมแก้วเจียรโนสลับด้วยพัดลมเพดาน ท้องซ้อปิดทอง
ฉลุลายกระหนกใบเทศ มีลายกรวยเชิงที่ปลายซ้อ เพดานภายนอกปิดทองฉลุ

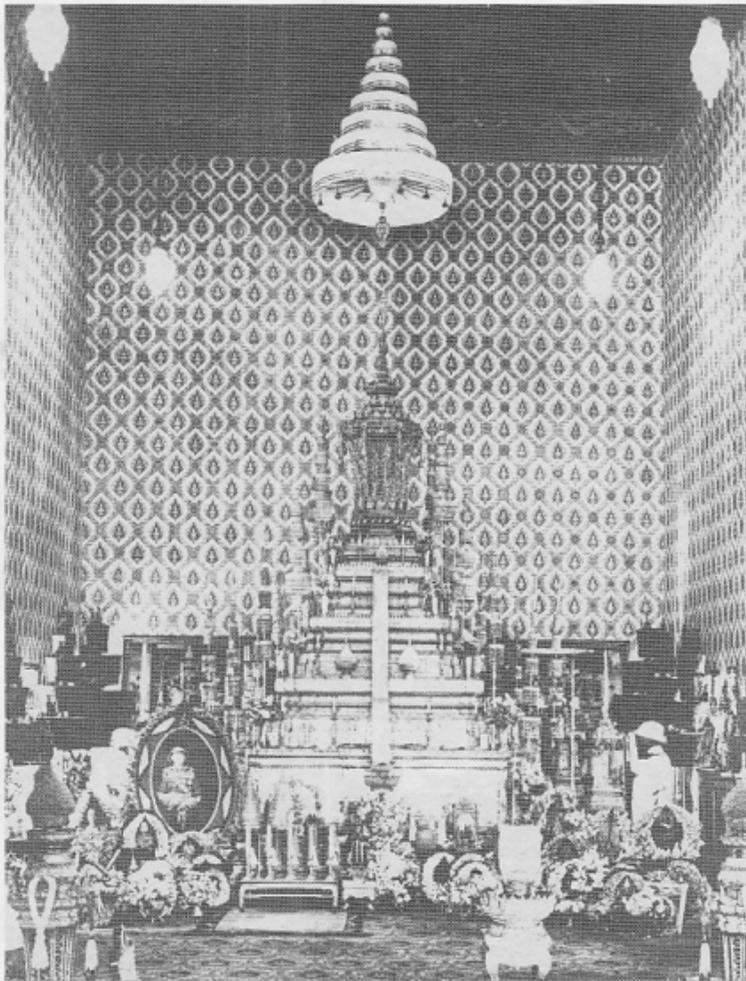
ภายในองค์พระที่นั่งฯ เป็นที่ประดิษฐานพระราชนิลาสิงห์ประดับนูนซึ่ง
ทอดอยู่เหนือพระแท่นกลางพระมหาปราสาท ทางกับด้วยพระนพปฎลมหาเศวต
ฉัตรและพระแท่นราชบรรจถรณ์ประดับนูนหรือพระแท่นบรรทมประดับนูนของ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ภาพบน พระแท่นราชนิลาสิงห์ประดับนูน
ภาพล่าง หางหงส์แบบนาคเศียร

หน้าบันเป็นไม้จำหลักรูปพระนารายณ์ทรงสุครุฑ

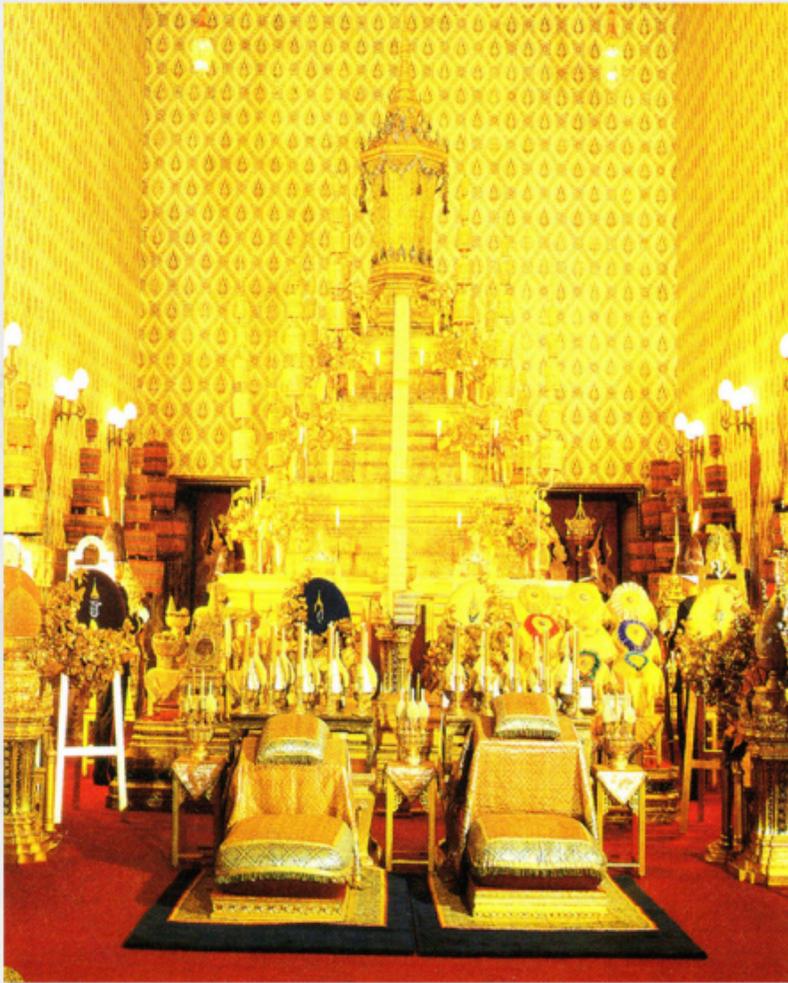
พระโกศพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท

พระโกศพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท

พระโกศพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗
ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระโกศพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ในรัชกาลที่ ๙
ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระโกศพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ ๙
ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

เอกสารอ้างอิง (ข้อมูลและภาพประกอบ)

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (๒๕๖๑). พระบรมมหาราชวัง. กรุงเทพฯ : สิริมิตรการพิมพ์.

เกรียงไกร เกิดศิริ, บรรณาธิการ. (๒๕๕๘). งานพระเมรุ: ศิลปะสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเกี่ยวเนื่อง. กรุงเทพฯ : อูชาคนเอย. นนทบุรี. (๒๕๖๐). ธรรมเนียมพระบรมศพและพระศพเจ้านาย. กรุงเทพฯ : มติชน.

ไตร-สตาร์ ฟิวส์ซิ่ง. (๒๕๖๙). A&D ฉบับประมวลภาพวังและตำหนัก. กรุงเทพฯ : เจฟส์ โปรเซส.

สมภพ กิรมย์. (๒๕๖๙). พระเมรุมาศ และเมรุ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง.

ศิลปากร, กรม. (๒๕๕๑). เครื่องประกอบพระอิสริยยศ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

สำนักข่าวนานาชาติ. (๒๕๖๐). สถาปัตยกรรม พระบรมมหาราชวัง เล่มที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ (๑๙๘๕).